

ש"י עגנון

אורה נטה ללון

סיפור

(המשך)

בכנסתי על קצות רגלי כדי שלא ישמעו קול פעמותי. אילו חלצתי את מנעלי כדין לא הייתי צריך לחשוש שמא ארגיש את הישנים. אבל החובות העיר מלוכלכים ואני איסטניס ונעלתי את מנעלי משום טינוף, וכשנכנסתי הרגישו אנשי הבית בכניסתי והפכו עצמם על מטותיהם.

נר החיים דלוק היה על גבי השולחן שבאמצע חדר האוכל וטלית וסידור או מחזור היו מונחים שם. ריח של פוידל"ה חמה שהטמינו בתנור ונתבשלה שם המתיק את האויר שבבית. זה שנים הרבה לא טעמתי טעמה ולא בא ריחה אלי, זה הריח של שופים בשלים עם תוספת של ריח תנור, שמעלה על נפשך ימים שעברו, שאמא עליה השלום מרחת את פתי בפוידל"ה המתוקה. שעה זו אין זמנה להגות בדברים כגון אלו, אף על פי שלא אסרה תורה הנאת הריח ביום הכיפורים. שמע בעל המלון קול פעמותי ויצא מחדרו והכניסני לחדר משכבי והראה לי את מטתי והניח את הדלת פתוחה כדי שאתפשט לאור הנר. סגרת את הדלת ועליתי על מטתי.

נר החיים האיר לתוך חדר. או אולי לא האיר, אלא שנדמה לי שהוא מאיר. אמרתי לעצמי לילה זה איני ישן, איני עוצם עין. ידו של גומובייץ שקרא שבוש או רגלו של ב"ח שהוליכני לכאן ודאי יעמדו לפני כל הלילה ויבעיתו אותי. גרועים מהם שאר דברים שאין כדאי להזכירם בליל זה. אבל אותה שעה לא חששתי שמא לא אישן. הרי דברים הרבה היה לי לחשוב, ואמרתי לעצמי אשכב ואהגה. כיון שנשתטחתי על מטתי וכסיתי עצמי בשמיכה נעצמו עיני. וכיון שנעצמו עיני נפלה עלי שינה ונתנמנמתי. וקרוב לודאי שישנתי בלא חלום.

פרק שלישי / בין התפילות

קמתי בבוקר והלכתי לבית הכנסת. זה שעה ומחצה שהיום האיר, אבל עדיין היתה לחלוהות של בוקר קיימת. טפין של טללים חלחלו על אבני הרחוב ורוח של טהרה שרתה על העיר ועל חורבותיה, זו הרוח המיוחדת ששורה על בתיהם של ישראל בבוקרו של יום הקדוש. אמרתי לעצמי ודאי לא השכימו העם יותר מדאי, שלא תחטוף אותם שינה בתפילה ועדיין יש לי פנאי. כשהגעתי לבית הכנסת תמהתי שכבר מוציאים ספרים מן ההיכל לקרות בתורה.

הספר שבידו של שליח ציבור לא היה עליו כתר ולא היה עליו ציץ, ואין צריך לומר ספר שני שקורין בו למפטיר, שכלי הקודש היקרים תפארתם של תורה שהיו עשויים כסף טהור מעשי ידי אמן נטלה המלכות בימות המלחמה ליקח בהם חרבות וחיצים ונשתיירה התורה בלא קישוטים. עגומים בצבצו עצי החיים והרגישו את הלב בצבעם שדהה. בוא וראה ענוותנותו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, הוא שאמר לי הכסף ולי הזהב לא הניח לעצמו אפילו אוקיא של כסף לקשט בה את תורתו.

לא יחשוב ה' לי עוון אם אומר שרוב הקרואים לעלות לתורה לא היו מכלל אותם שראויים לעלות לתורה בימים הנוראים. מה ראו לכבדם ביום הקדוש? והלא מוטב להרבות בכבוד שמים ולקרות לתורה יראי השם ולומדי תורתו. שמא קנו להם את המצוות בדמים מרובים? לא כן, אדרבא נדבותיהם היו מועטות וקרוב בעיני שלבם לא מתפעל ולא כלום.

אין אני מאותם שמשוים ימים אלו לימים שעברו, אבל בזמן שאני רואה קטנים עומדים במקום גדולים ודלי מעש במקום

אנשי מעשה מצטער אני על דור זה שעיניו לא ראו רוממותן של ישראל והוא סבור שלא היתה לישראל רוממות מעולם. זקן אחד משיירי זקני בית הכנסת הגדול קרא בקול ובניגון ובבכיה. דומה היה שלא על מיתת בני אהרן בלבד בכה אלא על כל בני דורו שמתו בכה. מאחר שעדיין לא התפללתי שחרית הלכתי לבית המדרש הישן להתפלל שם.

בית המדרש הישן נתעברה צורתו ולא ניכר מראהו. ארונות שהיו מלאים ספרים נתעלמו ולא נשתיר מהם אלא כששה שבעה דפים. והספסלים הארוכים שוקני תורה היו יושבים עליהם — קצתם עמדו ריקניים וקצתם ישבו עליהם בני אדם שאין מכירים בין מקום למקום. ועל מקומו של הגאב"ד ישב אחד מן החבורה אלימלך קיסר שמו שפגעת בו אתמול ברחוב והלעיג עלי כששאלתי אותו על עסקי מלון. אפשר שיעמדו מהם גדולי תורה ויחזירו תפארתה של תורה לעיר, אבל ספרים שנאבדו שוב לא יחזירו. חמשת אלפים ספרים היו לנו בבית מדרשנו הישן, ואפשר ארבעת אלפים, ואפשר שלושת אלפים, מה שלא נמצא כן בשאר כל בתי מדרשות שבביר ובסביבותיה.

אף התקרה והכתלים נשתנו. תקרה זו שהיתה שחורה מפיה העשן עכשיו היא מסויידה בסיד, וכתלים אלו שהיו שחוקים עכשיו הם מטוייחים. איני אומר שהשחור יפה מן הלבן והשחק נאה מן הטיח, אלא אותו פית מעשן גרותיהם של אבותינו היה, שהאירו להם בתורה, וכתלים אלו כל זמן שהם שחוקים ניכר עליהם כל אדם שישב שם. ואם נמוכים היינו בעיינינו כנגד אותם ששחקו את הקירות הרי חשובים היינו שהיינו בקורם. עכשיו דומים הכתלים המטוייחים כאילו לא ישב שם אדם מעולם.

בית המדרש עמד כמעט ריקן. ספק אם היו שם שני מניינים, ורובם התפללו בלא טלית. והלא יום הכיפורים היום שמתפללים כל היום בעטיפה. נזכרתי מעשה שבאו מתים בליל יום הכיפורים לבית הכנסת והיה שם דוחק גדול, פשטו הציבור טליותיהם מעליהם והלכו להם המתים. הנהיגו להתפלל בלילי כיפורים בלא טלית. והרי אותו מעשה בעיר אחרת אירע, ואותו מנהג נהוג שם בלילה שאינו זמן ציצית, אם כן למה הם מתפללים בלא טלית?

לפני התיבה עמד זקן אחד והתפלל בנעימה. מעמידתו ניכר שהוא שפל ברוך, ואם יש לו בית — ודאי ביתו ריקם. כל תיבה ותיבה שהוציא מפיו העידה עליו שלבו נשבר ונדכה. אם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא חפץ להשתמש בכלים שבורים כלי זה ראוי לתשמישו.

אחר הזכרת נשמות ישבו קצת מן הציבור לפוש. ישבתי ביניהם ושאלתי אותם מה טעם מתפללין בלא טלית. נתאנח אחד ואמר לא הספקנו ליקח לנו טליות חדשות. שאלתי ואמרתי והישנות היכן הן? הביט בי אותו אדם ואמר היכן הן? וכי יודע אני היכן הן? או שעלו לרקיע באש או שעשאון מצעות לזונות.

הוסיף אחר ואמר מהן נגזלו מהן נשרפו. שאלתי אימתי נשרפו ואימתי נגזלו? נתאנחו כל הציבור ואמרו בפורענות אחרונה, כשהקיפו הגויים את עירנו ופשטו ידיהם בנו.

הוסיף אחד ואמר אחר ששבתה המלחמה וחזר כל אחד למקומו באה צרת הפרעות. מי שיצא שלם בגופו יצא ערום ויחף. אפילו בגד של ציצית לא הניחו לנו.

(עוד יבוא)